

د لوړو زده کړو وزارت
د ننگرهار پوهنتون
حقوقو او سياسي علومو پوهنځی
ماستري برنامه

تفريق (قضايي طلاق) د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره

Ketabton.com
 کتابتون د وي اېچ اېچ اېچ

د ننگرهار پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي د ماستري برنامه محصل

کال:..... ۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لنډيز

تفریق د عربي ژبې لفظ دی، چې په عربي ژبه کې په متعدو معنو سره راغلی دی، لکه پاشل، توتې توتې کول، یو شی د بل شي څخه بیلول، همدا شان د حساب د علم له نظره، له لوی عدد څخه د کوچني عدد کمولو ته تفریق وايي. البته باید یادونه وکړو چې د افغانستان مدني قانون د تفریق تعريف نه دی کړی، تفریق چې په قضایي طلاق سره هم یادېږي، هغه طلاق ته ویل کېږي کله چې د بنځې او خاوند تر منځ گډ ژوند تېرول ناممکن شي او د تحمل څخه ووځي او خاوند په دې رضا نه وي چې خپلې بنځې ته طلاق ورکړي نو په دې صورت کې بنځه حق لري چې محکمې ته عارضه شي او د واکمني محکمې څخه د طلاق غوښتنه وکړي، دې حالت تفریق یا قضایي طلاق ویل کېږي. یا په بل عبارت، د زوجي لخوا د طلاق غوښتنه د واکمني محکمې څخه د خپل زوج په وړاندې، دې ته تفریق یا قضایي طلاق وايي، البته باید یادونه وکړو چې د افغانستان مدني قانون تفریق نه دی تعريف کړی مگر د تفریق د نامه لاندې يې د تفریق موارد او احکام ذکر کړي دي.

تفریق نن ورځ یوه خورا مهمه موضوع ده؛ ځکه کورنۍ تاوتریخوالی کله کله عادي او د تحمل وړ وي مگر په ځینو مواردو کې د تداوم په صورت کې له تحمل وځي او بالاخره تصمیم داسې شي چې زوجیت رابطه د تفریق یا قضایي طلاق په سبب د بنځې (زوجې) په غوښتنه له مینځه لاړه شي، نو مهمه ده چې تفریق تعريف، انواع يې مشخص او اړوندو حالاتو، په اسلامي شریعت کې د تفریق په اساس او د مدني قانون اسلامي فقهي له نظره موضوع روښانه شي، او لوستونکو ته په مفصل ډول گټور معلومات د معتبرو سرچینو په حواله په لاس کې ورکړل شي، نو دا موضوع "تفریق د مدني قانون او اسلامي فقهي له نظره" یوه خورا مهمه موضوع ده، نو له دې کبله ما غوره وگڼله چې په دې موضوع باندې څیړنه وکړم.

د تفریق چې یوې اختلافي موضوع ده، ځینې علماء يې په مشروعیت قابل دي اما ځینې يې نه مني، د دې تر څنګ په فقه او قوانینو کې هم د تفریق د نوعیت په اړه اختلافات موجود دي؛ نو د همدې اختلافاتو د روښانه کولو او د مقنع دلایلو په رڼا کې د اختلاف د اساسي منشاء د معلومولو او ورته د مناسبې حللارې د راویستلو لپاره مې دغه موضوع د څیړنې لپاره انتخاب کړه تر څو په دې برخه کې گټور معلومات د لوستونکو لاس ته ورشي.

دا موضوع چې د " تفریق (قضایي طلاق) د اسلامي فقهي مدني قانون له نظره" تر عنوان لاندې تر سره شوې ده تر په پښتو ژبه پکې اوسه پکې چا کوم کتاب او یا مقاله نه ده لیکلې، البته باید یادونه وکړو چې، تفریق (قضایي طلاق) باندې په ځینو کتابونو کې لکه د فامیل حقوق د پوهنوال شمس الاسلام شمس صافی صاحب تالیف، د طلاق احکام او داسې نور... کې ترې په جزي ډول یادونه شوې ده، اما په دې لیکنه کې مونږ کوشش کړی چې د " تفریق (قضایي طلاق) د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره " په تفیصل سره د څیړنې لاندې ونیسو او د همدې اړوند گټور معلومات د لوستونکو په لاس کې ورکړو.

دا چې هره څیړنه د یوې ځانگړې تگلارې څخه په استفادې تر سره کېږي، نو پر همدې بناء ما دا څیړنه د کتابتوني میتود څخه په استفادې تر سره کړې ده، د معلوماتو په راټولو، تحلیل او تجزیه کې مې له خورا زیات دقت نه کار اخیستی، زیاته اتکاء مې په لومړي لاس معلوماتو باندې کړې ده، د دې تر څنګ؛ د ماخذونو په اړه مې د لمن لیک سیستم څخه استفاده کړې ده، د هر نقل شوي متن په وروستی برخه کې د لمن لیک په ذریعه ماخذ ذکر شوی دی، همدا شان ځینو اصطلاحات چې په متن کې يې د تعريف مجال نه وو د صحفې په وروسته برخه کې تعريف شوي او شمارو په ذریعه په نښه شوي دي.

لړلیک

عنوان.....	مخ
سریزه.....	۱
د موضوع اهمیت.....	۱
د څېړنې موخې.....	۲
څېړنیزه ستونزه.....	۲
پخوانیو لیکنو ته منطقي کتنه.....	۲
څېړنیزه کړنلاره.....	۲

لومړی فصل

د تفریق (قضایي طلاق) پیژندنه

لومړی مبحث: د تفریق پیژندنه.....	۳
لومړی مطلب: د تفریق لغوي پیژندنه.....	۳
دوهم مطلب: د تفریق اصطلاحي پیژندنه.....	۳
دوهم مبحث: د تفریق مشروعیت.....	۳
دریم مبحث: د تفریق (قضایي طلاق) ماهیت.....	۵

دویم فصل

د تفریق (قضایي طلاق) مقارنه د اسلامي فقهې او مدني قانون له نظره

لومړی مبحث: د عیب په سبب تفریق.....	۷
دوهم مبحث: د ضرر په سبب تفریق.....	۸
دریم مبحث: د غیابت په سبب تفریق.....	۹
څلورم مبحث: د عدم انفاق په سبب تفریق.....	۱۰
پایله.....	۱۱
ماخذونه.....	۱۲

الحمد لله رب العلمين وبه نستعين وبعد!

الله ج د انسان د پيدايښت سره سم د هغې د تسكين، آرام او اسوده ژوند لپاره د هغې له ذات نه د هغې لپاره جوړه پيدا كړه بيرته يې د هغې مابنه(بنځه) ورگرځوله، د شرعي نكاح په سبب يې هغوى ته د گډ ژوند او د سالم نسل د توليد مشروع لار بنودله، چې په پايله كې د نړۍ پر مخ د خداى ج يو نا آشنا مخلوق (انسان) خلق شو، الله ج انسان ته لوى شان او عزت وركړ، ټول مخلوقات يې د هغې د گټې او منفعت لپاره مسخر كړل، تر څو اسوده او آرام ژوند وكړي او په ښه شان سره د الله احكام ومني او اطاعت يې وكړي، د دې سترو نعمتونو څخه يو هم د ازدواج يا د ښځې او خاوند تر منځ په شرعي طريقه گډ ژوند تېرول دي.

د دغه گډ ژوند د رابطې جوړول يو لړ اصول او قواعد لري چې د هغې په چوكاټ كې بايد دغه رابطه جوړه شي چې هغه د نكاح د عقد د صحت شرايط، د انعقاد شرايط او د لزوم شرايطو څخه عبارت دي، چې د دې ټولو شرايطو په تحقق سره د زوجيت يوه سالمه رابطه رامنځته كېږي او په اساس يې طرفين (زوج او زوجه) يو د بل په وړاندې حقوق او وجايب پيدا كوي، چې په رعايت سره د زوجيت اړيکه په درست شكل مخ ته ځي او تداوم پيدا كوي.

اما دا چې انسان يو احساساتي، ناشكره او كفور مخلوق دى، نو له دې وجې نه د الله ج نعمتونه له پامه غورځوي، سرکشي اختياروي او منحرفو اعمالو ته مخه كوي، چې له دې وجې ځينې وختونه يې په كور د خپلې مېرمنې سره هم مشكلات منځته راځي، ځينې وختونه دا مشكلات عادي او د تحمل وړ وي، مگر كله كله تر دې حده رسي چې د گډ ژوند تېرول ناممکنوي، نو په دې اساس د دواړو لوريو ناراضيتونه د دې باعث شي چې د زوجيت اړيکه د طلاق، خلع، فسخه او تفريق په سبب له منځته لاړه شي، نو دا چې زموږ بحث اساسي موضوع تفريق دى، نو دلته د طلاق، خلع او فسخي څخه صرف نظر کوو او تفريق چې په قضايي طلاق هم يادېږي، د څېړنې لاندې نيسو.

دا چې تفريق په لغت او اصطلاح كې څه ته وايي؟ انواع يې كوم دي؟ په كومو مواردو كې تفريق رامنځته كېداى شي، ايا تفريق په اسلامي شريعت كې اساس لري؟ د افغانستان مدني قانون او اسلامي فقهي له نظره تفريق كوم مشابهتونه او توپيرونه لري، دا هغه موارد دي چې، د دې څېړنې په پايله كې به روښانه شي او په دې برخه كې گټور معلومات د معتبرو سرچينو په حواله د لوستونكو لاس ته ورشي.

د موضوع اهميت

تفريق نن ورځ يوه خورا مهمه موضوع ده؛ ځكه كورنۍ تاوتریخوالی كله كله عادي او د تحمل وړ وي مگر په ځينو مواردو كې د تداوم په صورت كې له تحمل وځي او بالاخره تصميم داسې شي چې زوجيت رابطه د تفريق يا قضايي طلاق په سبب د ښځې (زوجې) په غوښتنه له مينځه لاړه شي، نو مهمه ده چې تفريق تعريف، انواع يې مشخص او اړوندو حالاتو، په اسلامي شريعت كې د تفريق په اساس او د مدني قانون اسلامي فقهي له نظره موضوع روښانه شي، او لوستونكو ته په مفصل ډول گټور معلومات د معتبرو سرچينو په حواله په لاس كې وركړل شي، نو دا موضوع "تفريق د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره" يوه خورا مهمه موضوع ده، نو له دې كبله ما غوره وگڼله چې په دې موضوع باندې څيړنه وكړم.

د موضوع موخي

۱: د تفریق پیژندنه، د ډولونو او مواردو په اړه معلوماتو وړاندې کول.

۲: د تفریق مشروعیت د اسلامي شریعت له نظره روښانه کول.

۳: د مدني قانون په رڼا کې د تفریق اړوند احکام روښانه کول.

۴: د وضعي قوانینو او اسلامي فقهي له نظره د تفریق مقارنه.

پوښتنې؟

۱: ایا بنځه دا حق لري چې د مېړه څخه د طلاق غوښتنه وکړي؟

۲: ایا د تفریق (قضایي طلاق) حق په فقه او قانون کې اساس لري؟

۳: په کومو مواردو کې بنځه کولای شي چې د مېړه څخه د طلاق غوښتنه وکړي؟

۴: ایا دغه طلاق چې د بنځې په مطالبه صورت مومي رجعي په حکم کې دی او که بائن طلاق په حکم کې؟

څېړنيزه ستونزه

د تفریق چې یوې اختلافي موضوع ده، ځینې علماء یې په مشروعیت قایل دي اما ځینې یې نه مني، د دې تر څنګ په فقه او قوانینو کې هم د تفریق د نوعیت په اړه اختلافات موجود دي؛ نو د همدې اختلافاتو د روښانه کولو او د مقنع دلایلو په رڼا کې د اختلاف د اساسي منشاء د معلومولو او ورته د مناسبې حللارې د راویستلو لپاره مې دغه موضوع د څېړنې لپاره انتخاب کړه تر څو په دې برخه کې ګټور معلومات د لوستونکو لاس ته ورشي.

پخوانیو لیکنو ته منطقي کتنه

دا موضوع چې د " تفریق (قضایي طلاق) د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره " تر عنوان لاندې تر سره شوې ده تر په پښتو ژبه پکې اوسه پکې چا کوم کتاب او یا مقاله نه ده لیکلې، البته باید یادونه وکړو چې، تفریق (قضایي طلاق) باندې په ځینو کتابونو کې لکه د فامیل حقوق د پوهنوال شمس الاسلام شمس صافی صاحب تالیف، د طلاق احکام او داسې نور... کې ترې په جزي ډول یادونه شوې ده، اما په دې لیکنه کې مونږ کوشش کړی چې د " تفریق (قضایي طلاق) د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره " په تفیصل سره د څېړنې لاندې ونیسو او د همدې اړوند ګټور معلومات د لوستونکو په لاس کې ورکړو.

کرنلاره

دا چې هره څېړنه د یوې ځانګړې تګلارې څخه په استفادې تر سره کېږي، نو پر همدې بناء ما دا څېړنه د کتابتوني میتود څخه په استفادې تر سره کړې ده، د معلوماتو په راټولو، تحلیل او تجزیه کې مې له خورا زیات دقت نه کار اخیستی، زیاته اتکاء مې په لومړي لاس معلوماتو باندې کړې ده، د دې تر څنګ؛ د ماخذونو په اړه مې د لمن لیک سیستم څخه استفاده کړې ده، د هر نقل شوي متن په وروستی برخه کې د لمن لیک په ذریعه ماخذ ذکر شوی دی، همدا شان ځینو اصطلاحات چې په متن کې یې د تعریف مجال نه وو د صحفې په وروسته برخه کې تعریف شوي او شمارو په ذریعه په نېټه شوي دي.

لومړی فصل

د تفریق پیژندنه

لومړی مبحث: د تفریق لغوي او اصطلاحي پیژندنه

لومړی مطلب: د تفریق لغوي تعريف:

تفریق د عربي ژبي لفظ دی، چې په عربي ژبه کې په متعدوو معناو سره راغلی دی، لکه پاشل، ټوټه ټوټه کول، یو شی د بل شي څخه بیلول، همدا شان د حساب د علم له نظره، له لوی عدد څخه د کوچني عدد کمولو ته تفریق وايي.¹

دوهم مطلب: د تفریق اصطلاحي پیژندنه

البته باید یادونه وکړو چې د افغانستان مدني قانون د تفریق تعريف نه دی کړی، تفریق چې په قضايي طلاق سره هم یادېږي، هغه طلاق ته ویل کېږي کله چې د بنځې او خاوند تر منځ گډ ژوند تېرول ناممکن شي او د تحمل څخه ووځي او خاوند په دې رضا نه وي چې خپلې بنځې ته طلاق ورکړي نو په دې صورت کې بنځه حق لري چې محکمي ته عارضه شي او د واکمني محکمي څخه د طلاق غوښتنه وکړي، دې حالت تفریق یا قضايي طلاق ویل کېږي. یا په بل عبارت، د زوجي لخوا د طلاق غوښتنه د واکمني محکمي څخه د خپل زوج په وړاندې، دې ته تفریق یا قضايي طلاق وايي²، البته باید یادونه وکړو چې د افغانستان مدني قانون تفریق نه دی تعريف کړی مگر د تفریق د نامه لاندې يې د تفریق موارد او احکام ذکر کړي دي.

دویم مبحث: د تفریق مشروعیت

دا چې طلاق د خاوند انحصاري صلاحیت دی، مگر په هغه صورت کې کله چې خاوند او بنځې تر منځ گډ ژوند له تحمل څخه ووځي او د طلاق انحصاري صلاحیت نه خاوند سوء استفاده وکوي، نو په دې صورت کې بنځې ته دا اجازه ورکړل شوې ده چې، واکمني محکمي ته د خپل خاوند په وړاندې عارضه شي او د طلاق مطالبه وکړي او محکمه د صریحو دلایلو او اثبات په صورت خاوند په دې ملزم کړي چې بنځې ته طلاق ورکړي، د فقهاوو په کتابونو کې د نظر او پلټنې څخه وروسته دا جوتېږي چې په کل کې د تفریق په مشروعیت کې د فقهاوو ترمنځ شبه اجماع موجوده ده، سره له دې چې د فقهاوو ترمنځ د تفریق د حکم د ساحې په پراخوالي او تنگوالي کې اختلاف وجود لري، اوس دلته بعضي دلایل د تفریق د مشروعیت په اړه د قران کریم، سنت او د معقول څخه ذکر کوو.

لومړی مطلب: القرآن الکریم

الله تعالی د القرآن الکریم د سورت البقره په ۲۲۹ نمبر ایت کې فرمایي.

"الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكُ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحُ بِاِحْسَنِ"³

ژباړه: طلاق دوه ځله دی، بیا دې یا په سمه توگه بنځه وساتل شي یا دې په ښه توگه رخصت کړی شي.

1: عمید، حسن (۱۳۸۹). فرهنگ فارسي عمید، انتشارات راه رشد، تهران، ص ۳۵۴

2: نصر الله ستانکزی (۱۳۸۷) د حقوقي اصطلاحاتو قاموس، پروژو امور عدلی و قضایی افغانستان USID، ص ۵۹

3: القرآن الکریم، {سورة البقره، ایت 229}

د استدلال وجه: د زوجينو تر منځ علاقه بايد په هغه حقوقو چې الله تعالى مقرر كړي او هغه حقوق چې د خلكو تر منځ متعارف دي او شريعت خلاف نه دي، ولاړه وي؛ خو كله كه دغه حقوق محقق كېدل منافي شي، نو بايد تسريح باحسان يعني طلاق رامنځ ته شي، كه چېرته زوج په خپله خوښه ښځې ته طلاق نه وركوي، نو قضاء د زوجينو تر منځ په تفريق حكم كوي، تر څو د هغه ضرر مخه ونيول شي، چې ښځې ته متوجه دى.⁴

هدا شان، الله د سورت البقره په ۲۳۱ نمبر ايت كې فرمايي.

"وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۖ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا ۗ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۖ وَلَا تَتَّخِذُوا عَآيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا ۗ وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ لِيُعْظِمَ بِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ"⁵

ژباړه: او كله چې تاسي ښځو ته طلاق وركړئ او د هغو عدت په پوره كېدو شي، نو يا يې په ښه توگه وساتئ يا يې په ښه شان رخصت كړئ، فقط د رېرولو لپاره يې مه ايساروئ، چې دا به تېرى او زياتى وي؛ او څوك چې دا كار وكړي، هغه به په حقيقت كې خپله پر خپل ځان ظلم وكړي، د الله په آيتونو ملنډې مه وهئ، دا مه هېروئ چې الله په څه لوى نعمت تاسې سر لوري كړي ياست، هغه تاسې ته نصحيت كوي چې، كوم كتاب او حكمت چې هغه پر تاسې نازل كړى، د هغه درناوى وكړئ، له الله څخه ووېرېئ او ښه وپوهېرئ چې، الله له هري خبرې څخه خبر دى او په هر څه باندي پوهېري.

د استدلال وجه: په ايات كريمه كې د امساک بمعروف څخه هدف د زوجي د حقوقو پوره كول دي چې، پر خاوند لازم دي كله كه دغه حقوق په محقق كولو كې خاوند ناتوانه شي، نو بديل ته رجوع كېږي چې، هغه دغه ايات كريمه كې ذكر شوى دى چې، تسريح بمعروف دى او هدف ترينه طلاق دى او ايات كريمه كې په صريحه توگه د امساک مع ضرر څخه نهې راغلي ده؛ ځكه چې امساک مع ضرر او امساک بمعروف يو د بل نقيض دي او په تقضين كې قاده دا ده چې نه پورته كېږي او نه سره جمع كېږي، نو كه امساک په معروف سره وي، نو په دې وخت كې ضرر نفي كېږي او كله كه امساک په معروف نه وي، نو ضرر رامنځ ته كېږي چې، الله تعالى هغه كس چې امساک بضرر كوي د ځان سره ظلم كوونكى پېژندلى دى، نو په دې وجه چې د ښځې په حقوق باندي تېرى كوونكى دى او د زوجيت ژوند يې مختل كړى دى، همدارنگه د نكاح اهداف يې هم له منځه وړي دي، نو په دې اساس د ضرر د لرې كولو لپاره كه زوج په خپله خوښه طلاق نه وركوي؛ نو قاضي ته د تفريق صلاحيت وركول شوي دى او زوج د ظلم په مقابل كې دغه تفريق دنيوي جزا گڼل كېږي.⁶

د دې تر څنگ الله تعالى د سورت النساء په ۱۳۰ نمبر ايت فرمايي.

"وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا"⁷

4: ابن العربي(۵۴۳)، احكام القران، ص ۲۷۰

5: القران الكريم، {سورة البقرة، ايت 231}

6: جلال الدين السيوطي(۵۶۶ق). الأشباه والنظائر، ص ۳۸

7: القران الكريم، {سورة النساء، ايت 130}

ژباړه: خو که (مېره او بنځه) یو له بله (په طلاق سره) بېل هم شي، نو الله تعالیٰ به په خپل پراخ قدرت سره هر یو بل ته له محتاجی څخه بې نیازه کړي، د الله ج د مهربانی لمن ډېره پراخه ده او هغه د حکمت خاوند دی.

د استدلال وجه: په دې ایت کریمه کې په صریحه توګه د تفریق اجازه ورکول شوی ده، په هغه وخت کې چې صلح ناشوني وي، نو په دغه وخت کې تفریق د زوجینو لپاره ګټور دی له سوء معاشرې څخه که چېرته په خپله خوښه نه جلا کيږي، نو قاضي ته د خصومت د رفعې په خاطر د تفریق صلاحیت ورکول شوی دی، قاضي به د خپل صلاحیت څخه په استفادې د سوء معاشرت څخه د مخنیوي په خاطر په تفریق (قضایي طلاق) حکم کوي.⁸

دویم مطلب: نبوي سنت

"عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى أَنْ : لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ."⁹

ژباړه: د عبادة بن صامت رض د رسول الله صل عليه وسلم څخه روایت کوي چې، ضرر رسول او د ضرر دفع کول په ضرر باندې په اسلام کې نشته.

د دلالت وجه: پورته حدیث کې د ضرر څخه منع شوی ده همدا شان مشهوره فقهې قاعده هم د رسول الله ص د همدې حدیث شریف په مصداق شتون لري "لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ" همدا شان یوه بله فقهې قاعده وايي چې (الضرر یزال) ضرر باید لري کرای شي او دا غیر معقوله خبره ده، چې زوجین دې په ګډ ژوندانه کې له ضرره سره یو ځای پاتې شي، سره له دې چې د ضرر په لري کېدو امر شوی دی، نو له دې څخه دا په اصبات رسېږي چې، کله که د ضرر د تفریق اسباب موجود وو، نو قاضي به پرې حکم کوي ترڅو ضرر له منځه لاړ شي، نو دلته هم د تفریق په مشروعیت باندې حجت شته.¹⁰

همدا شان رسول الله ص څخه په یو بل حدیث شریف روایت دی چې فرمایي.

"أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتٍ بِنِ فَيْسِ أْتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، ثَابِتٌ بِنُ فَيْسٍ مَا أُعْتِبَ عَلَيْهِ فِي خُلُقٍ وَلَا دِينٍ ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَتَرْدِينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟ قَالَتْ : نَعَمْ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اِقْبَلِ الْحَدِيثَ ، وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً"¹¹.

نبي الله عليه السلام د ثابت بنځه چې د ثابت د ښه اخلاقو او دین څخه یې هم شکایت نه وه کړی او ضرر هم نه وه رامنځ ته شوی؛ بلکې د ثابت بنځې د دې لپاره د تفریق غوښتنه وکړه چې دا ویره ورسره موجوده وه چې د ثابت حقوق به پوره نکړای شي، د تفریق له غوښتنې څخه نه ده منع کړي، نو په طریق اولی سره د ضرر په سبب د تفریق غوښتنه مشروعیت لري، نو دلته که پورته حدیث شریف ته په دقیقه توګه زیر شو په صراحت سره ترې د تفریق (قضایي طلاق) مشروعیت ثابتېږي، نو ویلای شو چې، د موجه دلایلو د شتون په صورت کې بنځه د مېره څخه د طلاق غوښتنه کولای شي، په دې کې کوم شرعي مشکل نشته اما شرط دا دی چې دلایل به مواجه وي او د بنځې لخوا به د طلاق غوښتنه د محکمې په وړاندې وي.

8 : انظر القرطبي(١٩٨٨). الجامع الأحكام القرآن ص ٢٦٢

9 : ابو عبدالله محمد بن يزيد القزويني(). سنن ابن ماجه، محقق: محمد فواد عبدالباقي، بيروت حديث ٢٣٤٠

10 : محمد كمال الدين(). الزواج و الطلاق في الفقه، ص ١٩٢.

11 : محمد بن اسماعيل ابو عبدالله البخاري الجعفي(١٤٢٢ق). صحيح البخاري، كتاب الطلاق، باب الخلع، ص

دریم مبحث: عقلي دليل

د نکاح د لوړو اهدافو څخه یو د زوجینو د روحي او جسمي سکون پیدا کېدل او د دوی تر منځ اسوده ژوند دی، لکه چې الله تعالی فرمایي "وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ" ژباړه: او د هغه له نښانو څخه بله یې دا ده چې، ستاسې لپاره، همدا ستاسې له جنس څخه یې مېرمنې پیدا کړې، تر څوکې تاسې له هغې سره آرام تر لاسه کړئ او ستاسې د ښځې او خاوند په منځ کې یې مینه او خواخوږي پیدا کړه، په باوري ډول دې کې د هغه خلکو لپاره ډېرې نښانې دي چې؛ غور او فکر کوي. لکن کله کله دغه سکون او آرامتیا د زوجینو ترمنځ په جنجالو او لانجو په اساس له منځه ځي چې، سکون او آرامتیا په نا آرامتیا او گډوډیو بدلېږي او د نکاح دغه هدف له منځه ځي، ځینې وختونه د دې فرصت وي چې دغه جنجالونه وزغمل شي او مصاحه وشي؛ مگر ځینې وختونه دغه جنجالونه بیا متداوم وي او مصاحه پکې هېڅ صورت نه، نیسي، نو په دې صورت کې د سلیم عقل تقاضا هم دا ده چې د ضرر د دفع کولو لپاره بېلتون رامنځته شي چې، دغه بېلتون به یا د مېړه لخوا وي چې د طلاق په نوم یادېږي او یا به د ښځې لخوا وي چې د تفریق (قضایي طلاق) په نوم یادېږي.

دریم مبحث: د تفریق (قضایي طلاق) ماهیت

اساسي پوښتنه دا ده چې، تفریق چې د ښځې په غوښتنه د قضایي په حکم صورت مومي، نو ایا تفریق د باین طلاق په حکم کې دی او که د رجعي طلاق په حکم کې؟ او همدا شان، تفریق د نکاح د عقد د فسخې په حکم کې او که طلاق په حکم کې؟

په ځواب کې ویلای شو چې، د قضایي طلاق (تفریق) د ماهیت په اړه د علماوو تر منځ اختلاف موجود دی، دغه اختلاف د دې باعث شوی دی چې مدني قانون هم واحد نظر نه راخیستی، نو له دې کبله، یو شمېر علماء تفریق د رجعي طلاق په حکم کې گڼي او بیرته رجوع جایز بولي؛ مگر یو شمېر علماء تفریق د باین طلاق په حکم کې بولي، یعنی دا معنی چې د نکاح د عقد د تجدد پرته خاوند رجوع نه شي کولای. د افغانستان د ۱۳۵۵ کال نافذ مدني قانون په ځینو مواردو کې تفریق رجعي طلاق او په ځینو مواردو کې باین طلاق بولي، دلته مدني قانون هم د فقهاء د رایو متابعت کړی دی، ان شاء په خپل ځای کې پرې بحث وشي.

دويم فصل

د تفریق (قضایې طلاق) مقارنه د اسلامي فقهي او مدني قانون له نظره

لومړی مبحث: د عیب په سبب تفریق

که څه هم د طلاق انحصاري صلاحیت مېړه ته حاصل دی او کولای شي چې، په اساس یې د نکاح عقد فسخه کړي، مگر اسلامي فقهي او وضعي قوانینو په محدود مواردو کې بنځو ته دا حق ورکړی دی چې، د محکمي څخه د نکاح د عقد د فسخي مطالبه وکړي، یو د دې مواردو څخه د عیب په سبب تفریق یا جدا والی دی، یعنی کله چې مېړه په داسې مرض اخته وي چې، علاج یې ممکن نه وي او یا دا چې علاج یې اورېدې مودې ته اړتیا ولري نو په دې صورت بنځه کولای شي چې د تفریق یا جدا والي مطالبه له محکمي څخه وکړي، محکمه د ادعا د ثبوت په صورت کې په تفریق باندې حکم صادروي، د افغانستان مدني قانون هم عیب د تفریق سبب بولي او پر موجب بنځه کولای شي چې محکمي ته عارضه شي او د تفریق غوښتنه وکړي، مدني قانون نوموړې موضوع ته په ۱۷۶ ماده کې په ډول اشاره کړې ده. "د عیب په سبب جدایي، بنځه هغه وخت کولای شي چې، د جدا والي غوښتنه وکړي چې مېړه یې په داسې مرض اخته وي چې بېرته یې جوړېدل ممکن نه وي یا د هغې د معالجي لپاره اوږده موده لازمه وي، په داسې توګه چې اوسېدل ور سره بې له کلي ضرر څخه ناممکن وي".¹²

همدا شان د جمهورو علماوو په نزد باندې د عیوبو د شتون په صورت کې د بنځې او د خاوند تر منځ جدا والي راتلای شي، امام ابو حنیفه رح وایي: د عیب د موجودیت له امله د جدایي حق غوښتنه یوازې د زوجي لپاره حاصله ده؛ ځکه چې د مېړه سره د ضرر او زیان د دفع کولو لپاره د طلاق صلاحیت دی، مگر د بنځو د حقوقو د تحفظ او د مېړه لخوا د ضرر د دفع کولو لپاره اسلامي شریعت بنځې ته د مېړه د عیوبو له امله د تفریق واک ورکړی دی.¹³ د ظاهريه علماوو په نزد د زوجینو تر منځ د عیوبو د شتون په صورت کې، که د نکاح د طرفینو هر یو مېړه یا بنځه کې عیب موجود وي، نو د نکاح طرفینو ته د تفریق حق حاصل نه دی؛ په دې اړه واضح شرعي دلیل نشته.¹⁴

د فقهاوو په اجماع سره ثابتې ده چې، د عیب په سبب تفریق کې د قاضي حکم ته اړتیا ده؛ ځکه چې د نکاح په طرفینو کې د عیوبو شتون په اساس متداعینو په دعوی کې اختلاف موجودی دی او د عیب ثبوت د قاضي له لوري صورت نیسي، تر څو منازعه پای ته ورسې. ¹⁵ د دې تر څنګ مدني قانون د عیوبو د تثبیت لپاره د اهل خبره نظر شرط ګڼلی دی چې په دې اړه ۱۸۰ ماده په دې ډول صراحت لري. "د عیوبو د تثبیت په باره کې د اهل خبره د نظریو څخه استفاده کېږي"¹⁶ د عیب په سبب جدایي د باین طلاق په حکم کې ده چې په برخه کې د مدني قانون او فقهي تر منځ توپیر نشته او مدني قانون د احنافو او امام مالک په قول عمل کړی دی، دې موضوع ته د مدني قانون په ۱۸۰ ماده کې په دې ډول اشاره شوې ده. "د عیب په سبب جدایي باین طلاق دی".¹⁷ نو ویلای شو چې د عیب په سبب تفریق کې د نکاح د عقد د تجدد پرته رجوع صحت نه لري.

12 : د افغانستان مدني قانون (۱۳۵۵). ماده ۱۷۶.

13 : سید سابق (۱۹۹۷). فقه السنة، دویم ټوک، المنار للنشر و التوزیع، الفتح للاعلام العربي، القا، صفة ۴۲۱.

14 : عبدالله يوسف مصطفى (۱۹۹۵). انحلال الزواج في الفقه و القانون، مركز الشهيد عزام الاعلامي، بشار، صفة ۱۸۹.

15 : احمد الغندور (۱۹۸۵). الاحوال الشخصية في التشريع الاسلامي مع بيان قانون، مكتبة الفلاح، الكويت، صفة ۴۹۸.

16 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۰.

17 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۰.

دوهم مبحث: د ضرر په سبب تفریق

د مېړه او ښځې تر منځ حسن معاشرت او د محبت ژوند تېرول د فطر غوښتنه او تقاضاء ده، مگر کله چې دغه تقاضا تر لاسه نه شي او یو بل ته د ضرر ویره متصور شي، نو اسلامي شریعت او قانون د تنازع د حل لپاره د ضرر په سبب تفریق قبول کړی دی تر څو یو له بل څخه ضرر دفع شي، نوموړی موضوع د مدني قانون په ۱۸۳ ماده کې په دې ډول ذکر شوی ده. "که ښځه د مېړه سره د یو ځای اوسیدو څخه د داسې ضرر دعوه وکړي چې، د یو ځای اوسیدو دوام په داسې حالت کې د زوجینو د امثالو تر منځ ناممکن کړي، کولای شي د محکمې څخه د جدا والي غوښتنه وکړي.¹⁸ د جمهورو علماوو په نزد ښځه د تادیبي وهلو یا زجر په سبب د تفریق غوښتنه نه شي کولای، که احياناً ښځه د محکمې څخه د تفریق غوښتنه وکړي محکمه په تفریق حکم نه شي کولای فقط مېړه د ناروا وهلو او زجر څخه منع کوي.¹⁹ همدا شان د امام مالک رح په نظر، که چېرته مېړه په مکرر ډول ښځه تعذیب کړي او ضرر ورته ورسوي، مگر ښځه د ضرر په ثبوت قادره نه وي، نو موضوع د محکمې له لوري حکمینو ته ارجاع کېږي، که چېرته بیا هم ضرر او تعذیب دوام پیدا کړي، محکمه په تفریق حکم صادروي، دا تفریق د بائن طلاق په حکم کې دی او د نکاح د عقد د تجدد پرته رجوع صحت نه لري.²⁰ که چېرته ښځه په محکمه کې دعوه ثابته نه کړي، مگر بیا هم په تفریق اصرار وکوي نو محکمه د دوی ته منځ دوه تنه حکمین ټاکي تر څو د دوی تر منځ صلح وکړي او عادي ژوند ته را وگرځي، پورته ذکر شوي موضوع د مدني قانون په ۱۸۵ ماده کې په دې ډول ذکر شوي ده. " که چېرته هغه ضرر چې پرې دعوه ده، ثابته نه شي او ښځه په خپلې دعوي اصرار ولري، محکمه به دوه نفره د حکم په حیث د زوجینو تر منځ د صلح لپاره ټاکي، چې حکم باید عادل شخص وي، یوه دې د مېړه له خپلوانو څخه او بل دې د ښځې له خپلوانو څخه وي، که د زوجینو خپلوان موجود نه وي، نو حکم به د داسې اشخاصو له جملې څخه ټاکل کېږي، چې د زوجینو په حالونو پوره خبر وي، یا د زوجینو تر منځ په صلح کولو قادر وي، چې حکم باید په محکمه کې قسم وکړي چې، خپله وظیفه به په عدل کولو او امانت لرلو تر سره کوي."²¹

همدا شان که چېرته حکم د زوجینو تر منځ په صلح کولو قادر نه شي او د اختلاف موضوع زوجین یا یو د هغوی څخه او یا د اختلاف اساسي منشاء معلومه نه وي، نو ښځه د تفریق مطالبه کولای شي، ذکر شوي موضوع د مدني قانون ۱۸۸ ماده کې په دې ډول ذکر شوي ده. " که حکم د زوجینو تر منځ په اصلاح کولو موافق نه شي او د اختلاف منشاء مېړه یا زوجین وي، یا د اختلاف منشاء بیخي معلومه نه وي، محکمه د هغوی تر منځ د جدایي حکم کوي، که ښځه د اختلاف منشاء وي، حکم به د ټول مهر یا د هغې د یوې حصې په بدل کې تصمیم نیسي."²²

د ضرر په سبب جدایي د بائن طلاق په حکم کې ده، چې ذکر شوي موضوع ته مدني قانون ۱۸۴ مادې په دې ډول اشاره کړې ده. " که د دعوي مورد ضرر ثابت شي، او د زوجینو تر منځ اصلاح صورت ونه نیسي، محکمه به په جدایي حکم کوي، دغه جدایي د یو بائن طلاق حکم لري."²³ د مدني قانون او امام مالک صاحب نظر یو شان دی، د ضرر په سبب جدایي ځکه رجعي طلاق نه دی چې تر څو مېړه ښځې ته د عدت په وخت کې رجوع ونه وکړي؛ چې د اذیت او ضرر سبب واقع نه شي.

18 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۳.

19 : وهبة الزحيلي (۱۴۲۲) ه.ق. الفقه الاسلاميه و ادلته، الجز السابع، المكتبة الحقانيه، پشاور، صفحه ۵۰۳.

20 : هماغه، احمد الغندور، صفحه ۵۰۷.

21 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۵.

22 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۸.

23 : هماغه، مدني قانون، ماده ۱۸۴.

دریم مبحث: د غیابت په سبب تفریق

د مېره د غیابت په سبب کله چې بنځي ته د ضرر ویره متصور شي، په دې صورت بنځه کولای شي له مېره څخه د تفریق مطالبه د محکمې په وړاندې مطرح کړي، البته احناف، شوافعي، جعفریه او زیدوو علماوو په نزد د غیابت په سبب بنځه تفریق مطالبه نه شي؛ ځکه د اسلامي شریعت د احکامو په رڼا کې بنځي ته د غیابت په سبب د تفریق حق حاصل نه دی.²⁴ د حنابله او مالکيه علماوو په نزد د مېره د اورد او بې موجه غیابت په سبب بنځي ته د تفریق حق حاصل دی او پر بنسټ یې بنځه کولای شي په محکمه کې د تفریق مطالبه وکړي، البته د غیابت د مودې په اړه د فقهاوو تر منځ اختلاف موجود دی، امام مالک رح په نزد د غیابت موده که له یو کال څخه تر درې کلونو پورې اوږده شوه، بنځه د تفریق حق لري، احناف وایي که مېره مفقود شي او تر ۱۱۰ کلونو پورې پیدا نه شي، بنځه د تفریق غوښتنه کولای شي، د امام ابو یوسف په نظر ۱۰۰ کاله، د ځینو نورو احنافو په نزد د غیابت موده ۸۰ کاله او امام مالک رح د غیابت لپاره موده ۴ کلونه ذکر کړي ده، یعنې که د مفقود مېره درک په دغه موده کې معلوم نه شي، بنځه کولای شي چې د محکمې څخه د تفریق مطالبه وکړي.

د افغانستان مدني قانون هم غیابت د تفریق سبب گڼلی دی، البته مدني قانون د غیابت په سبب تفریق کې د مالکيه علماوو نظر تائید کړی او په ۱۹۴ ماده کې په دې ډول ورته اشاره کړې ده. "که مېره درې کاله یا تر هغې زیات بې له معقول عذر څخه غایب شي، په هغه صورت کې چې بنځه د هغه د غیابت څخه ضرر وگوري، کولای شي چې د محکمې څخه جدایي وخواړي که څه هم مېره د شتمنی خاوند وي او بنځه ور څخه خپله نفقه پوره کولای شي".²⁵ د مدني قانون د دې مادې اړوند باید ووايو چې، دلته بې د معقول عذر یادونه شوې، دلته معلومېږي چې بنځه د معقول عذر په سبب د تفریق غوښتنه نه شي کولای، نو مدني قانون د معقول یا هم غیر معقول عذر حالات نه دي بیان کړي، مگر که فقهي ته نظر وکړو نو؛ امام مالک او امام احمد بن حنبل رح په نزد د لاندې حالتونو څخه د یوه په شتون کې بنځه د تفریق غوښتنه کولای شي.

۱: د قبول شوي عذر څخه پرته د مېره غیابت؛

۲: د غیابت له امله بنځي ته ضرر واقع کېدل؛

۳: د اوسېدو د سیمې څخه پرته په بله سیمه کې د مېره غیابت؛

۴: د هغه کال تېرېدنه چې بنځي ته پکې ضرر وارد شوی دی.²⁶

د غیابت په سبب د تفریق د حکم په اړه فقهاء او مدني قانون په یوه خوله دي، د فقهاء په اتفاق د غیابت په سبب تفریق د رجعي طلاق په حکم دی، او مېره کولای شي د عدت په موده په قول یا فعل سره رجوع وکړي، مدني قانون هم له همدې نظر څخه متابعت کړی چې همدا نظر مدني قانون ۱۹۷ ماده کې په دې ډول ذکر شوی دی. "غیابت په سبب جدایي د رجعي طلاق حکم لري، که غایب مېره حاضر یا بندي شي او مېره خلاص شي، کولای شي د عدت د پوره کېدو څخه تر مخه خپلې بنځي ته رجوع وکړي".²⁷

24: هماغه، احمد الغندور، صفحه ۵۱۹

25: هماغه، مدني قانون، ماده ۱۹۴.

26: هماغه، عبدالله يوسف مصطفى، صفحه ۲۰۵

27: هماغه، مدني قانون، ماده ۱۹۷.

څلورم مبحث: د عدم انفاق په سبب تفریق

د بنځي نفقه پر مېړه باندې واجب ده او مېړه مکلف دی چې بنځي ته مناسبه نفقه برابره کړي او په هيڅ صورت د مېړه له ذمې د بنځي د نفقي حق نه شي زایل کېدای.

بنځي ته د نفقي ورکولو په اړه د مدني قانون ۱۹۱ ماده په دې ډول صراحت لري. "(۱) د صحيح او نافذي نکاح په عقد، د بنځي نفقه په مېړه لازمېږي، که څه هم بنځه د خپلوانو په کور کې ژوند کوي".²⁸ د دې تر څنګ په اسلامي فقه کې هم د بنځي نفقه په مېړه باندې لازم ده، اما د عدم انفاق په سبب د تفریق په اړه د فقهاوو تر منځ اختلاف موجود دی، د احنافو په نظر، د نفقي د نه ورکول په سبب بنځه د تفریق حق نه لري او د جدایي مطالبه نه شي کولای، د جمهور علماوو په نزد، بنځي ته د نفقي د نه ورکولو په سبب که هغه د هر علت له مخې وي، نو بنځي ته د تفریق حق حاصل دی او کولای شي محکمې ته د جدا والي په موخه عارضه شي، چې د جمهورو علماوو نظرياتو ته په لاندې ډول اشاره کوو.

د امام مالک په نظر که چېرته مېړه بیدون د کوم ښکاره دلیل بنځي ته نفقه ورنه کړي او زوجه د نفقي نه ورکولو په سبب زیان په محکمه کې ثابت کړي، په دې صورت کې محکمه د قضایي تفریق په اساس د رجعي طلاق حکم صادروي او مېړه کولای شي د عدت په ورځو کې بنځي ته بیرته رجوع وکړي.²⁹ د امام مالک په نظر د محکمې لخوا مېړه ته له دريو ورځو څخه تر دريو میاشتو پورې د نفقي د ادا کولو په هکله مهلت ورکول کېږي، که بیا هم مېړه د بنځي نفقه ادا نه کړي، محکمه د رجعي طلاق حکم صادروي.³⁰ همدا شان د امام شافعي رح په نزد که چېرته مېړه شتمن وي او بنځي ته نفقه نه ورکوي؛ نو بنځه د نکاح د عقد د فسخي غوښتنه کولای شي، د امام احمد بن حنبل رح په نظر که بنځي ته د مېړه له لوري د نفقي نه ورکړه د غربت په سبب وي نو بنځي ته پکار ده چې د صبر او استقامت نه کار واخلي، مګر په عين حال کې بنځه د تفریق غوښتنه هم کولای. البته مدني قانون د نفقي د نه ورکړې په سبب د تفریق مطالبې ته په ۱۹۱ ماده کې په دې ډول اشاره کړې ده. "که مېړه د نفقي د ورکولو څخه ځان وژغوري، که په ظاهر کې د شتمني مالک نه وي او د نفقي د ورکولو څخه یې بې وسي هم ثابت نه شي، بنځه کولای شي، چې د جدایي غوښتنه وکړي".³¹

البته باید یادونه وکړو چې د نفقي د نه ورکول په سبب تفریق د رجعي طلاق په حکم دی او مېړه د عدت په ورځو کې کولای شي چې خپلې بنځي ته رجوع وکړي چې په دې اړه د مدني قانون ۱۹۳ ماده په دې ډول صراحت لري. "جدایي د زوجینو تر منځ د نفقي د نه ورکول په سبب د محکمې په حکم صورت مومي، د رجعي طلاق حکم لري، مېړه کولای شي خپلې بنځي ته د عدت د مودې په اوږدو کې رجوع وکړي؛ په دې شرط چې مېړه د نفقي د ورکولو لپاره خپل مالي قدرت او تیاری ثابت کړي".³² د طلاق د حکم په اړه د مدني قانون او فقهاو د نظرياتو تر منځ اختلاف شتون نه لري، بلکې مدني قانون د فقهاوو د نظرياتو متابعت او تعبداري کړې ده، نو په نتیجه کې ویلای شو چې، که مېړه د معقول عذر په سبب د نفقي د ورکول څخه ډډه کړي وي نو په دې صورت کې بنځي ته پکار نه ده چې د تفریق مطالبه وکړي اما د که مېړه پرته له معقول عذر او دلیل بنځي ته د نفقي ورکولو څخه ډډه وکړي، نو په دې صورت کې بنځه کولای شي چې

28: هماغه، مدني قانون، ماده ۱۱۷.

29: هماغه، وهبة الزحيلي، صفحه ۴۹۰.

30: هماغه، احمد الغندور، صفحه ۵۲۵.

31: هماغه، مدني قانون، ماده ۱۹۱.

32: هماغه، مدني قانون، ماده ۱۹۳.

محکمي ته عارضه شي او د تفريق يا جدوالي غوښتنه وکړي البته دا تفريق د رجعي طلاق حکم لري او مېړه د عدت په ورځو کې کولای شي خپلې ښځې ته رجوع وکړي.

پايله

الله ج د انسان د پيدايښت سره سم د هغې د تسکين، آرام او اسوده ژوند لپاره د هغې له ذات نه د هغې لپاره جوړه پيدا کړه بيرته يې د هغې ماینه (ښځه) ورگرځوله، د شرعي نکاح په سبب يې هغوی ته د گډ ژوند او د سالم نسل د توليد مشروع لار ښودله، چې په پايله کې د نړۍ پر مخ د خدای ج يو نا آشنا مخلوق (انسان) خلق شو، الله ج انسان ته لوی شان او عزت ورکړ، ټول مخلوقات يې د هغې د گټې او منفعت لپاره مسخر کړل، تر څو اسوده او آرام ژوند وکړي او په ښه شان سره د الله احکام ومني او اطاعت يې وکړي، د دې سترو نعمتونو څخه يو هم د ازدواج يا د ښځې او خاوند تر منځ په شرعي طريقه گډ ژوند تېرول دي.

د دغه گډ ژوند د رابطې جوړول يو لږ اصول او قواعد لري چې د هغې په چوکاټ کې بايد دغه رابطه جوړه شي چې هغه د نکاح د عقد د صحت شرايط، د انعقاد شرايط او د لزوم شرايطو څخه عبارت دي، چې د دې ټولو شرايطو په احقاق سره د زوجيت يوه سالمه رابطه رامنځته کېږي او په اساس يې طرفين (زوج او زوجه) يو د بل په وړاندې حقوق او وجايب پيدا کوي، چې په رعايت سره د زوجيت اړيکه په درست شکل مخ ته ځي او تداوم پيدا کوي.

اما دا چې انسان يو احساساتي، ناشکره او کفور مخلوق دی، نو له دې وجې نه د الله ج نعمتونه له پامه غورځوي، سرکشي اخيتاروي او منحرفو اعمالو ته مخه کوي، چې له دې وجې ځينې وختونه يې په کور د خپلې مېرمنې سره هم مشکلات منځته راځي، ځينې وختونه دا مشکلات عادي او د تحمل وړ وي، مگر کله کله تر دې حده رسي چې د گډ ژوند تيرول ناممکنوي، نو په دې اساس د دواړو لوريو ناراضيتونه د دې باعث شي چې د زوجيت اړيکه د طلاق، خلع، فسخه او تفريق په سبب له منځته لاړه شي، نو دا چې زموږ اساسي موضوع تفريق دی، نو دلته د طلاق، خلع او فسخي څخه صرف نظر کوو او تفريق چې په قضايي طلاق هم يادېږي، د څېړنې لاندې نيسو.

د افغانستان مدني قانون د تفريق څلور حالتونه بيان کړي، د عيب، ضرر، غيابت او عدم انفاق په سبب جدا والی مگر په فقه کې بيا دغه حالتونه زيات او د مدني قانون له ځينو مواردو څخه متفاوت دی، د بېلگې په توگه، د عيب، ضرر، غيابت، عدم انفاق، ارتداد، مصاهرت، رضاع، عدم کفاة، مهر مثل څخه د مهر کموالی، د مهر نه تاديه او بد معاشرت په سبب حالتونه شامل دي، په دغه ذکر شوو حالتونو کې ښځې ته شريعت او قانون دا حق ورکړی چې له ځانه ضرر دفع کړي او د محکمي څخه د تفريق يا جدا والي غوښتنه وکړي، محکمه د ادعا د اثبات په صورت کې په تفريق حکم کوي د غيابت او عدم انفاق په سبب تفريق د رجعي طلاق او عيب او ضرر په سبب تفريق د بائن طلاق په حکم کې ده په رجعي طلاق کې مېړه په عادي شکل رجوع کولای شي او د بائن طلاق په حالت کې د نکاح د عقد په تجدد په صورت کې کولای شي بيرته رجوع وکړي.

ماخذونه

١: القرآن الكريم.

- ١: عميد حسن (١٣٨٩). فرهنگ فارسي عميد، انتشارات راه رشد، تهران.
- ٢: نصر الله ستانكزى (١٣٨٧) د حقوقي اصطلاحاتو قاموس، پروژة امور عدلى و قضايى افغانستان.
- ٣: وهبة الزحيلي (١٤٢٢) هـ. ق. الفقه الاسلاميه و ادلته، الجز السابع، المكتبة الحقانيه، پشاور
- ٤: سيد سابق (١٩٩٧). فقه السنة، دويم توك، المنار للنشر و التوزيع، الفتح للاعلام العربي، القاهرة.
- ٥: عبدالله يوسف مصطفى (١١٩٥). انحلال الزواج فى الفقه و القانون، مركز الشهيد عزام الاعلامي، پشاور.
- ٦: احمد الغندور (١٩٨٥). الاحوال الشخصيه فى التشريع الاسلامي مع بيان قانون، مكتبة الفلاح، الكويت
- ٧: ابن العربي (٥٤٣)، احكام القرآن.
- ٨: جلال الدين السيوطي (٥٦٦ق). الأشباه والنظائر
- ٩: انظر القرطبي (١٩٨٨). الجامع الأحكام القرآن.
- ١٠: ابو عبدالله محمد بن يزيد القزويني(). سنن ابن ماجة، محقق: محمد فواد عبدالباقي، بيروت.
- ١١: محمد كمال الدين(). الزواج و الطلاق فى الفقه.
- ١٢: محمد بن اسماعيل ابو عبدالله البخاري الجعفي (١٤٢٢ق). صحيح البخاري، كتاب الطلاق.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**